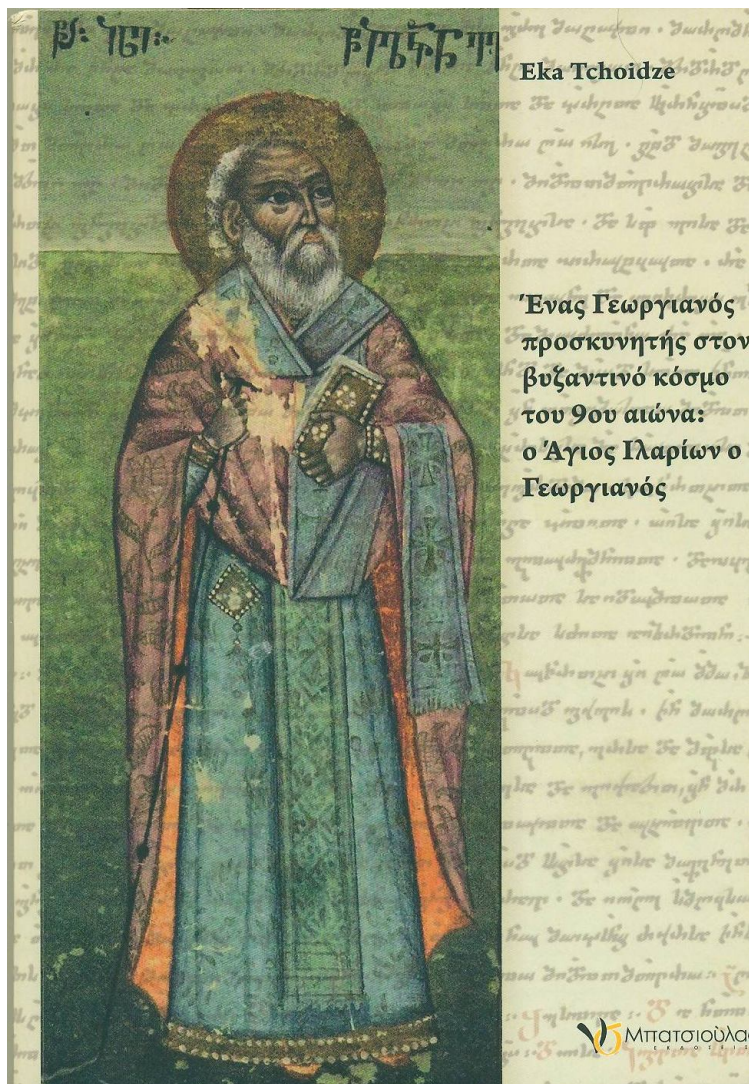

ΕΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΝΟΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ ΣΤΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ 9^{ου} ΑΙΩΝΑ: Ο ΑΓΙΟΣ ΙΛΑΡΙΩΝ Ο ΓΕΩΡΓΙΑΝΟΣ

Eka Tchoidze

Το βιβλίο της Eka Tchoidze «Ένας Γεωργιανός προσκυνητής στον βυζαντινό κόσμο του 9^{ου} αιώνα: ο Άγιος Ιλαρίων ο Γεωργιανός»¹, αποτελεί μια διευρυμένη μορφή μέρους της διδακτορικής της διατριβής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Πρόκειται για τη μελέτη ενός γεωργιανού αγιολογικού κειμένου του 10^{ου} αιώνα (το κείμενο έχει διασωθεί σε τέσσερις διαφορετικές παραλλαγές), το οποίο όμως αναφέρεται σε γεγονότα του 9^{ου} αιώνα. Το βιβλίο μια «άκρως προσεγμένη προσπάθεια ιστορικής ανάλυσης του κειμένου όπου αναδεικνύεται ο πλούτος των πληροφοριών

τις οποίες προσφέρει ο βίος του Ιλαρίωνος που καλύπτουν πολλούς τομείς της ζωής της [βυζαντινής] αυτοκρατορίας»², έχει μεγάλο ενδιαφέρον όχι μόνο για τον έλληνα ή ελληνόγλωσσο ερευνητή αλλά κάθε έναν που ενδιαφέρεται για τη ζωή στο Βυζάντιο αλλά και στον ορθόδοξο χριστιανικό κόσμο της εποχής, και ιδιαίτερα τον Γεωργιανό.

Το βιβλίο χωρίζεται στα εξής μέρη: α) Γενική Εισαγωγή (Γεωγραφικός χώρος – Βυζάντιο και Γεωργία – Κρατική οργάνωση και οι κοινωνικές δομές της μεσαιωνικής Γεωργίας), β) Βίος του Ιλαρίωνος του

¹ Το βιβλίο κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ν. & Σ. Μπατσιούλας Ο.Ε (Πανόρμου 83, Τ.Κ. 115 24 Αθήνα) το 2011.

² Σελ. 24 του βιβλίου από τον πρόλογο του καθηγητή του Παν/μίου Ιωαννίνων Ν. Κωνσταντινίδη.

Γεωργιανού, γ) Η πορεία του Ιλαρίωνος του Γεωργιανού πριν την αναχώρησή του στον Όλυμπο, δ) Ο Ιλαρίων στον Όλυμπο, ε) Η Θεσσαλονίκη μέσα από τον Βίο του Ιλαρίωνος του Γεωργιανού, ς) Η εικόνα του Βασιλείου Α' μέσα από τον Βίο του Ιλαρίωνος του Γεωργιανού. Υπάρχει επίσης σύντομη περίληψη του έργου στα Αγγλικά, βιβλιογραφία και γενικό ευρετήριο. Επίσης υπάρχει στο παράρτημα μετάφραση στα νέα ελληνικά της σύντομης παραλλαγής του Βίου, μία από τις τέσσερις σωζόμενες παραλλαγές και τέλος πλούσιο φωτογραφικό υλικό.

Στο κείμενο που ακολουθεί δεν θα γίνει συστηματική παρουσίαση του βιβλίου. Θα υπάρχουν όμως αφορμές και προκλήσεις με σκοπό την ανάγνωση του ενδιαφέροντος αυτού πονήματος.

Η ιστορία και ο πολιτισμός της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου παραμένουν εν πολλοίς άγνωστοι στον ελλαδικό αλλά και στο δυτικό κόσμο. Όμως «Το Βυζάντιο και οι Καυκάσιες χώρες έχουν ένα πολύ σημαντικό κοινό σημείο, ότι μεταστράφησαν στον χριστιανισμό την ίδια ακριβώς περίοδο, στο πρώτο μισό του 4^{ου} αιώνα»³. Οι σχέσεις της Βυζαντινής αυτοκρατορίας με τη Γεωργία ήταν άλλοτε φιλικές και συμμαχικές, ενίοτε όμως έφθαναν μέχρι και τη σύγκρουση. Ο Βυζαντινός αυτοκράτωρ θεωρείτο προστάτης της Γεωργίας, πρακτικά όμως δεν εξασκήθηκε αυτή η προστασία. Όπως διαβάζουμε στο βιβλίο επικεφαλής του γεωργιανού κράτους ήταν ο βασιλιάς. Το διάστημα που τα διάφορα γεωργιανά κρατίδια δεν ήσαν ενωμένα κυβερνούσαν σε αυτά οι άρχοντες. Το σύστημα διοίκησης ήταν φεουδαρχικό με περισσότερα κοινά στοιχεία με το προϊσλαμικό Ιράν παρά με το Βυζάντιο. Η Εκκλησία ήταν ανεξάρτητος οργανισμός με μεγάλη κινητή και ακίνητη περιουσία. Ο επικεφαλής της από τον 5^ο αιώνα ονομάζεται καθολικός. Στις μεσαιωνικές γεωργιανές πηγές ο κάτοικος του Βυζαντίου αναφέρεται ως Έλληνας όπως και ο κάτοικος της αρχαίας Ελλάδας, ο δε αυτοκράτορας βασιλιάς των Ελλήνων.

Ο Άγιος Ιλαρίων ο Γεωργιανός γεννήθηκε στην Ανατολική Γεωργία το 922 και επισκέφθηκε ως μοναχός πολλά μέρη του μεσαιωνικού κόσμου όπως τους Αγίους Τόπους, την Κωνσταντινούπολη, τον Όλυμπο της Βιθυνίας, τη Ρώμη και τη Θεσσαλονίκη όπου και κοιμήθηκε στις 19 Νοεμβρίου του 975. Δεν είναι ο πρώτος Γεωργιανός που ταξίδεψε στο Βυζάντιο είναι όμως ο πρώτος που εγκαταστάθηκε σε αυτό. Υπήρξε ταξιδιώτης, ερημίτης, αναχωρητής, αναχωρητής με μαθητές, δωρητής και ιδρυτής μονών, ηγούμενος αλλά και ασκητής της πόλης.⁴ Υπήρξε ιδιαίτερα δημοφιλής και στην πατρίδα του όπως αποδεικνύουν οι πολλές παραλλαγές του βίου του καθώς και οι ύμνοι που είναι αφιερωμένοι σε αυτόν. Ο Άγιος με το να ζήσει στη Βυζαντινή αυτοκρατορία, να γίνει

---

³ Σελ. 35 του βιβλίου.

⁴ Σελ. 42 του βιβλίου.

αποδεκτός από τον αυτοκράτορα (Βασίλειο Α' τον Μακεδόνα) τον πατριάρχη αλλά και τους απλούς ανθρώπους, «βοήθησε» τους συμπατριώτες του Ίβηρες μοναχούς να γίνουν αποδεκτοί στο Άγιο Όρος, μιας και κυρίως λόγω γλώσσας συνάντησαν αρκετές δυσκολίες από τους υπόλοιπους Αθωνίτες μοναχούς.

Το κείμενο του βίου του Αγίου έχει διασωθεί σε τέσσερις διαφορετικές παραλλαγές: την εκτενή, τη μεταφραστική, τη σύντομη και τέλος τη συναξαρική. Ποια προηγήθηκε και από ποια προέρχεται η κάθε μία είναι επιστημονικά ανοικτό ζήτημα. Ως φαίνεται το πρόβλημα εντάσσεται σε ένα από τα αινίγματα της βυζαντινής αγιολογικής λογοτεχνικής παράδοσης στο φαινόμενο των διπλών Βίων⁵. Για παράδειγμα ο Βίος του Φιλαρέτου σώζεται σε δύο παραλλαγές, η μία είναι περισσότερο δημώδης ή άλλη περισσότερο λογία. Στο βίο του Αγίου Ιλαρίωνος είναι και οι δύο λόγιες. Επιστημονικό πρόβλημα προς λύση όπως αναφέρεται στο βιβλίο είναι και οι συγγραφείς των τεσσάρων παραλλαγών. Στις τρεις αναφέρεται κάποιος Βασίλειος Πρωτοασηκρήτις⁶. Οι απόψεις γι' αυτόν είναι ποικίλες. Σίγουρα επρόκειτο για λίαν μορφωμένο άτομο.

Η ταξιδιωτική πορεία του Αγίου Ιλαρίωνος παρουσιάζει ενδιαφέρον για όσους ασχολούνται με τη μελέτη του μοναχισμού μετά την εικονομαχία. Η παρουσία των Γεωργιανών στον Όλυμπο της Βιθυνίας ξεκινά από το πρώτο μισό του 9^{ου} αιώνα και φθάνει μέχρι το πρώτο μισό του 11^{ου} αιώνα. Ο Ιλαρίων έζησε τα τελευταία χρόνια της ζωής του στη Θεσσαλονίκη με αποτέλεσμα και οι τρεις παραλλαγές να έχουν πολλές πληροφορίες για την πόλη και τη ζωή των κατοίκων. Για παράδειγμα οι κάτοικοι παρουσιάζονται αρκετά ευλαβείς. Γενικά και στις τρεις παραλλαγές του Βίου του Ιλαρίωνος οι πληροφορίες που υπάρχουν για την Θεσσαλονίκη θεωρούνται αξιόπιστες. Στις παραινέσεις του Αγίου προς τον άρχοντα της πόλης (πιθανό πνευματικό του τέκνο), συστήνει ανοχή στους ξένους (χαρκτηρίζει τον εαυτό του ταπεινό και ξένο) και ελεημοσύνη στους μοναχούς και τους φτωχούς.

Το τελευταίο μέρος του κειμένου περιγράφει την ανακομιδή του λειψάνων του Αγίου από τη Θεσσαλονίκη στην Κωνσταντινούπολη. Κεντρικό του πρόσωπο αποτελεί ο Αυτοκράτορας Βασίλειος ο Α'. «Τα γεγονότα που περιγράφονται στο τμήμα αυτό τοποθετούνται στα τελευταία εννέα χρόνια της ζωής και της βασιλείας του. Την περίοδο αυτή συνέβησαν αντικρουόμενα γεγονότα στην εσωτερική πολιτική του

---

⁵ Σελ. 50 του βιβλίου.

⁶ **πρωτοασηκρήτις** ή πρωτασηκρήτις, ή πρωτασεκρήτις, ή πρωτασεκρέτις, ήταν ο επικεφαλής όλων των σεκρέτων της αυτοκρατορικής γραμματείας και διοριζόταν από τον αυτοκράτορα. Εμφανίστηκε για πρώτη φορά τον 7^ο αιώνα. Η θέση ήταν αρκετά εμπιστευτική και απαιτούσε μεγάλη μόρφωση και αντικείμενό της ήταν πολιτικά και διπλωματικά θέματα.

Βυζαντίου και σημάδεψαν τη βασιλεία του Βασιλείου Α' . Γι' αυτόν τον λόγο, αναμφισβήτητα, ο υπό εξέταση Βίος αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον»⁷.

Λίγα λόγια τώρα για τη συγγραφέα του έργου: Η Eka Tchoidze σπούδασε Γεωργιανή και Νεοελληνική Φιλολογία στο Κρατικό Πανεπιστήμιο I. Javakishvili της Τιφλίδας. Παρακολούθησε το Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Μεσαιωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων από όπου έλαβε το μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης το 2001 και το διδακτορικό της δίπλωμα το 2006. Το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008 εργάστηκε ως μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο πρόγραμμα Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Princeton (ΗΠΑ). Από το 2008 είναι επίκουρη καθηγήτρια στο Ilia State University της Τιφλίδας, ενώ εργάζεται ερευνητικά στο Ινστιτούτο Γενεαλογίας του Μοντερνισμού στο ως άνω Πανεπιστήμιο.

Μιχαήλ Μανωλόπουλος

---

⁷ Σελ. 180 του βιβλίου.